

О. В. Білега,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту та управління проектами,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

Т. В. Смелянець,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та управління проектами,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР КЛАСТЕРНОГО ТИПУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

O. Bileha,

Ph.D. (Econ.), Associate Professor of the Department of Management and Management by Projects,
Odessa State Academy of Building and Architecture

T. Smelyanets,

Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Department of Management and Management by Projects,
Odessa State Academy of Building and Architecture

POSSIBILITIES OF FORMATION OF COMPETITIVE CLUSTER TYPE OF NETWORK STRUCTURES IN THE ECONOMY OF UKRAINE

У статті обгрунтовано актуальність дослідження можливостей формування конкурентоспроможних мережових структур кластерного типу в економіці України. Суттєвим результатом дослідження є визначення напрямів і можливих шляхів формування конкурентоспроможних мережових структур кластерного типу в національній економіці України. Удосконалено систему підходів до ідентифікації мережових структур кластерного типу, які враховують поточні зміни в національній економіці й дозволяють обгрунтувати концептуальні засади та можливості створення мережових структур кластерного типу в якості ефективної організаційної форми реалізації структурної державної політики. Автором проведено багатофакторний інтегральний аналіз з метою визначення показників, які можуть використовуватися при оцінці можливостей створення інтегрованих структур кластерного типу. Доведено, що складання матриці визначення перспективи формування мережових структур в національній економіці, надає можливість виявити параметри досягнутого рівня та ідентифікувати потенціал їхнього розвитку за рахунок прийняття регуляторних та управлінських рішень з боку держави та бізнесу, здійснити розрахунок можливості формування конкурентоспроможних мережових структур у національній економіці на регіональному рівні.

In the article the relevance of research opportunities formation of competitive cluster type of network structures in the economy of Ukraine. An important result of the study is to determine trends and possible ways of forming competitive cluster type of network structures in the national economy of Ukraine. The system approaches for identifying network structures cluster type, taking into account current changes in the national economy and allow substantiate the conceptual framework and the potential for network structures cluster type as an effective organizational form structural implementation of public policy. The author conducted multivariate integral analysis to identify indicators that can be used in assessing the possibilities of integrated structures of cluster type. It is proved that the matrix assembly perspectives formation of network structures in the national economy provides an opportunity to identify parameters to identify the level and their potential for development through the regulatory and administrative decisions by government and business, to settle the possibility of forming competitive network structures in the national economy at the regional level.

Ключові слова: мережеві структури кластерного типу, формування, ідентифікація мережових структур, державне регулювання інституціональних змін, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність.

Key words: network structure of cluster type formation, identification of network structures, government regulation of institutional change, innovation development, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

У результаті трансформаційних змін, привнесених процесами глобалізації, виник новий тип інноваційних органі-

заційних форм, які називаються мережевими. Теорія мережових структур сьогодні проникає в усі сфери людської життєдіяльності і в усі процеси світового розвитку (глобальні, регіональні, економічні, культурні, соціальні), а тому

все частіше спонукає держави до активної участі в міжнародних організаціях, подекуди шляхом обмеження свого суверенітету та мобілізації власних можливостей розвитку. Суттєву роль у цьому відіграють мережеві структури, завдяки яким можна досягти високого рівня конкурентоспроможності продукції підприємств національної економіки, значно збільшити обсяги експорту, підвищити престиж країни на світовому рівні. Саме тому актуальними стають питання розробки форм, методів, інструментів формування стійких конкурентних переваг мережевих структур та активізації процесів саморегуляції в них з метою збільшення валового національного продукту і підвищення добробуту населення країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Потребують негайного вирішення питання реалізації підприємницького потенціалу України та становлення конкурентоспроможних національних мережевих структур. Проблеми пошуку шляхів формування конкурентних переваг мережевих структур, визначення інструментів та методів державного регулювання цим процесом були закладені у фундаментальних роботах вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: А.М. Асаул, В.М. Войнаренко, В.І. Захарченко, А. Єрмішина, Р.В. Кузьменко, С.І. Соколенко, В.П. Третяк, К.В. Федіна, Г.Р. Хасаєв, П.Г. Щедровицький, Дж. Бакаттіні, Е. Бергман, М. Енрайт, Р. Коуз, А. Маршал, М. Портер, В. Прайс, П. Морозіні, К. Кетелс, П. Кругман, Дж. Харріс, М. Фельдман, Е. Фезер тощо. Проте окремі питання щодо виявлення можливостей формування конкурентоспроможних мережевих структур кластерного типу у процесі трансформації національного господарства і його адаптації до існуючих умов потребують подальшого вирішення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є вдосконалення методики щодо оцінювання можливості формування мережевих структур кластерного типу в економіці України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для виявлення можливостей формування конкурентоспроможних мережевих структур кластерного типу (МСКТ) на національному рівні скористуємося удосконаленою нами методикою К.В. Федіної [1, с. 18], яка дозволяє поетапно визначити наявність чи відсутність умов і факторів, які б на різних етапах сприяли формуванню мережевої структури кластерного типу й при цьому виявлялись би не тільки ті галузі, які вже готові до створення та розвитку в них

Області, що входять до економічних районів	ІГК
Донецький район: Донецька область Луганська область	4,03 3,87
Придніпровський район: Дніпропетровська область Запорізька область Кіровоградська область	4,10 3,98 3,68
Східний район: Полтавська область Сумська область Харківська область	3,94 3,84 4,05
Центральний район: Київська область Черкаська область Чернігівська область	4,04 3,81 3,68
Поліський район: Волинська область Рівненська область Житомирська область	3,87 3,81 3,76
Подільський район: Вінницька область Тернопільська область Хмельницька область	3,86 3,74 3,77
Причорноморський район: Автономна Республіка Крим Миколаївська область Одеська область Херсонська область	3,77 3,87 3,95 3,58
Карпатський район: Закарпатська область Львівська область Івано-Франківська область Чернівецька область	3,80 3,88 3,78 3,77

Обрана область-центр випереджаючого розвитку	Мах ІГК
Донецький район: Донецька область	4,03
Придніпровський район: Дніпропетровська область	4,10
Східний район: Харківська область	4,05
Центральний район: Київська область	4,04
Поліський район: Волинська область	3,87
Подільський район: Вінницька область	3,86
Причорноморський район: Одеська область	3,95
Карпатський район: Львівська область	3,88

Рис. 1. Визначення центрів випереджаючого розвитку в існуючих економічних районах на основі ІГК

мережевих структур, але і ті, що мають потенціал для формування МСКТ, але через певні причини не брались до уваги органами місцевої влади.

На першому та другому етапах досліджуємо специфічні умови і фактори, які активно впливають на створення мережевих структур та відбираємо показники, що складають основу стійких конкурентних переваг МСКТ.

Таблиця 1. Розрахунок показників сприятливості розвитку мережевих структур

Показники	Донецька обл.	Дніпропетровська обл.	Харківська обл.	Київська обл.	Волинська обл.	Вінницька обл.	Одеська обл.	Львівська обл.
інституції	3,75	3,71	3,45	3,75	4,01	3,83	3,32	3,46
інфраструктура	4,11	4,00	4,22	3,94	3,45	3,62	4,27	3,61
макроекономічне середовище	4,04	4,21	4,10	4,28	4,00	4,06	3,98	4,07
охорона здоров'я та початкова освіта	5,59	5,67	5,80	5,94	5,82	5,75	5,88	5,86
вища освіта та професійна підготовка	4,47	4,68	4,95	4,34	4,41	4,26	4,69	4,61
ефективність ринку товарів	3,80	3,99	3,76	3,95	3,93	3,98	3,77	3,80
ефективність ринку праці	4,79	4,87	4,75	4,79	4,79	4,85	4,64	4,70
рівень розвитку фінансового ринку	4,06	3,98	3,92	3,89	4,08	3,77	3,70	3,84
технологічна готовність	3,25	3,30	3,24	3,60	2,88	2,86	3,28	2,99
розмір ринку	2,66	2,88	2,53	2,36	1,51	1,75	2,51	2,26
рівень розвитку бізнесу	4,10	4,18	3,96	3,77	3,88	3,95	3,73	3,71
інновації	3,23	3,23	3,27	2,93	2,94	2,97	2,76	2,87

Таблиця 2. Стандартизовані показники сприятливості розвитку мережеских структур

Показники	Донецька обл.	Дніпропетровська обл.	Харківська обл.	Київська обл.	Волинська обл.	Вінницька обл.	Одеська обл.	Львівська обл.
інституції	0,61	0,61	0,57	0,61	0,66	0,63	0,54	0,57
інфраструктура	0,61	0,60	0,63	0,59	0,51	0,54	0,64	0,54
макроекономічне середовище	0,60	0,63	0,61	0,64	0,60	0,61	0,59	0,61
охорона здоров'я та початкова освіта	0,82	0,83	0,85	0,87	0,86	0,85	0,86	0,86
вища освіта та професійна підготовка	0,73	0,77	0,81	0,71	0,72	0,70	0,77	0,76
ефективність ринку товарів	0,68	0,71	0,67	0,71	0,70	0,71	0,67	0,68
ефективність ринку праці	0,80	0,81	0,79	0,80	0,80	0,81	0,77	0,78
рівень розвитку фінансового ринку	0,70	0,69	0,68	0,67	0,70	0,65	0,64	0,66
технологічна готовність	0,52	0,52	0,51	0,57	0,46	0,45	0,52	0,47
розмір ринку	0,39	0,42	0,37	0,34	0,22	0,25	0,36	0,33
рівень розвитку бізнесу	0,69	0,71	0,67	0,64	0,66	0,67	0,63	0,63
інновації	0,56	0,56	0,56	0,51	0,51	0,51	0,48	0,49

Для оцінки кращих можливостей створення мережеских структур у національній економіці спочатку розрахуємо і оцінимо індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК) для України та різних її регіонів за зваженим середнім значенням великої кількості різних складників [2, с. 3—47]. До них відносять фактори, кожен з яких відображає один з аспектів конкурентоспроможності: інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, стан розвитку фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, стан розвитку бізнесу, інновації.

На третьому етапі проводимо розрахунок інтегрального показника сприятливості розвитку мережеских структур кластерного типу з використанням такого загальнонаукового методу систематизації інформації, як економічне районування. В роботі використано восьмицелену схему економічного районування [3, с. 37]. Серед кожного з економічних районів було відібрано по одній області, що виконує роль центру випереджаючого розвитку на основі найкращого індексу глобальної конкурентоспроможності (рис. 1). Тобто, вказаний центр збирає або розподіляє ресурсні та матеріальні потоки і таким чином сприяє розвитку всього економічного району.

Отримані таким чином центри економічних районів внесемо у зведену таблицю разом з 12-ма показниками конкурентоспроможності, які, на нашу думку, будуть найкраще характеризувати сприятливість території до формування МСКТ (табл. 1).

За еталонне значення показників сприятливості розвитку МСКТ були прийняті кращі світові результати. Так, до 10 передових країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності у 2011 році увійшли: Швейцарія, Сінгапур, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Данія, США, Гонконг, Японія, тобто ті країни, що мають

максимальний показник кластеризації, на який ми й повинні орієнтуватися. Далі проводимо стандартизацію зазначених показників (табл. 2).

Розрахунок інтегрального показника груп факторів сприятливості розвитку МСКТ здійснюємо за формулою:

$$I_{\text{ГР}} = \sqrt{\sum_{j=1}^{12} (1 - x_j)^2} \quad (1),$$

де x_j — стандартизований показник j -ї області, що визначається за методом "Паттерн", який дозволяє отримати оцінки за окремими показниками за допомогою співвідношення фактичних значень з найкращими за формулою:

$$x_j = \frac{a_j}{\max a_j} \quad (2),$$

де $\max a_j$ — еталонне значення показника.

Таким чином, отримуємо розрахунки інтегральних показників сприятливості розвитку МСКТ за всіма центрами випереджаючого розвитку України (табл. 3).

Далі робимо висновки про можливість створення мережеских структур на певній території. Кількісно це присвоєння балів шкали [- 1, 0, 1] і формування інтервалів, виявляє-

Таблиця 3. Інтегральний показник сприятливості розвитку МСКТ

Показник	Центри випереджаючого розвитку України							
	Донецька обл.	Дніпропетровська обл.	Харківська обл.	Київська обл.	Волинська обл.	Вінницька обл.	Одеська обл.	Львівська обл.
Інтегральний показник	1,30	1,26	1,31	1,33	1,45	1,44	1,38	1,42

Таблиця 4. Розрахунок показників конкурентоспроможності за видами економічної діяльності в Одеській області*

показники	Види економічної діяльності									
	сільське господарство	промисловість	будівництво	торгівля	діяльність готелів та ресторанів	діяльність транспорту та зв'язу	операції з нерухомістю	освіта	охорона здоров'я	сфера культури
Коефіцієнт спеціалізації області	0,74	0,61	0,70	0,64	1,16	2,26	1,23	0,95	0,80	1,10
Коефіцієнт галузевої продуктивності області	0,71	0,58	0,66	0,61	1,11	2,15	1,17	0,91	0,76	1,04
Загальний коефіцієнт локалізації по галузях	0,87	0,49	0,83	0,69	1,69	1,94	1,10	1,39	1,03	1,19
Коефіцієнт розвитку підприємництва області	1,00	0,94	1,46	1,29	1,27	1,29	0,93	0,70	0,81	0,83
Коефіцієнт розвитку малого бізнесу	0,91	0,65	1,14	1,04	0,91	2,28	0,80	0,91	0,91	0,91

них на основі графічного способу визначення результативного вектора. Сутність способу полягає в наступному: на осях x і y відкладаються отримані при розрахунках значення інтегральних показників, потім від нульової точки перетину осей відкладаються вектори до побудованих раніше точок. Якщо добудувати фігури, вийде прямокутний трикутник, далі за теоремою Піфагора знаходиться довжина кожного з векторів.

Оскільки ми взяли за основу методику рейтингового ранжування (метод відстаней), найкраще значення показника сприятливості розвитку МСКТ має збігатися з еталонним значенням, тобто локальний показник сприятливості розвитку МСКТ має дорівнювати нулю. Відповідно, чим ближче значення інтегрального показника сприятливості розвитку МСКТ до нуля, тим вище перспективність формування мережевої структури на розглянутій території. Отже, ми обираємо найменшу довжину вектора для формування інтервалів результатів інтегральних показників сприятливості розвитку МСКТ:

$$\begin{cases} I_{\text{сп}} \in (x_2; +\infty) \rightarrow (-1), \text{ умовні фактори, що не сприяють розвитку МСКТ;} \\ I_{\text{сп}} \in (0; x_2] \rightarrow 0, \Rightarrow \text{умовні фактори, що сприяють розвитку МСКТ;} \\ I_{\text{сп}} = 0 \rightarrow -1, \Rightarrow \text{умовні фактори, що дозволяють забезпечувати розвиток МСКТ,} \end{cases} \quad (3)$$

де x_2 — найменша довжина вектора.

Таким чином, якщо області призначається бал (-1), це говорить про те, що умовні фактори на даний момент не сприяють формуванню і розвитку МСКТ. Якщо ж результат дорівнює або прагне до нуля, така ситуація в регіоні дозволяє успішно створювати мережеві структури.

На основі отриманих результатів графічним методом визначаються інтервали значень сприятливості розвитку МСКТ:

$$\begin{cases} I_{\text{сп}} \in (1,78; +\infty) \rightarrow (-1), \Rightarrow \text{умовні фактори, що не сприяють розвитку МСКТ;} \\ I_{\text{сп}} \in (0; 1,78) \rightarrow 0, \Rightarrow \text{умовні фактори, що сприяють розвитку МСКТ;} \\ I_{\text{сп}} = 0 \rightarrow -1, \Rightarrow \text{умовні фактори, що дозволяють забезпечувати розвиток МСКТ.} \end{cases} \quad (4)$$

Проведений розрахунок інтегрального показника сприятливості розвитку мережевих структур в центрах випереджального розвитку дає змогу зробити висновок, що

вся територія України володіє умовами і факторами, які сприяють розвитку МСКТ і отримує бал (0).

Для того, аби обрати типову область, що буде відображати середній рівень ІГК, характерний для усіх центрів випереджального розвитку в існуючих економічних районах України, розрахуємо середню гармонійну за формулою:

$$C_{\text{гарм. ІГК}} = \sqrt[n]{a_1 \cdot a_2 \cdot a_3 \cdot \dots \cdot a_n} \quad (5),$$

де $C_{\text{гарм.}}$ — показник середньої гармонійної ІГК;

де n — число осереднюваних величин;

$a_1, a_2, a_3, \dots, a_n$ — показники ІГК за центрами випереджального розвитку.

Отже, середня гармонійна ІГК центрів випереджального розвитку для усіх існуючих економічних районів виглядає таким чином:

$$C_{\text{гарм. ІГК}} = \sqrt[8]{4,03 \cdot 4,10 \cdot 4,05 \cdot 4,04 \cdot 3,97 \cdot 3,86 \cdot 3,95 \cdot 3,90} = 3,97.$$

Показник ІГК Одеської області 3,95 є максимально наближеним до середнього показника серед восьми центрів випереджального розвитку в існуючих економічних районах, що дозволяє використати його у наших розрахунках як еталонний для усіх регіонів України.

На четвертому етапі аналіз можливостей і, відповідно, підтримки формування мережевих структур передбачає відбір потенційних галузей на основі їх конкурентоспроможності.

Для виявлення потенціалу формування мережевих структур кластерного типу, розвитку бізнесу й потенційних учасників об'єднань на основі стійких конкурентних переваг нами були опрацьовані показники кількісної оцінки потенціалу кластеризації, які, на нашу думку, мають бути основою запропонованої нами методики розрахунку можливостей формування мережевих структур кластерного типу [4, с. 83—88; 5, с. 125—132].

Таким чином, по Одеській області нами були розраховані оптимально підібрані, з урахуванням основних цілей

Таблиця 5. Стандартизовані показники за видами економічної діяльності

Показники	сільське господарство	промисловість	будівництво	торгівля	діяльність готелів та ресторанів	діяльність транспорту та зв'язу	операції з нерухомістю	освіта	охорона здоров'я	сфера культури
Коефіцієнт спеціалізації області	0,33	0,27	0,31	0,28	0,51	1,00	0,54	0,42	0,35	0,49
Коефіцієнт галузевої продуктивності області	0,33	0,27	0,31	0,28	0,52	1,00	0,54	0,42	0,35	0,48
Загальний коефіцієнт локалізації по галузях	0,45	0,25	0,43	0,36	0,87	1,00	0,57	0,72	0,53	0,61
Коефіцієнт розвитку підприємництва області	0,68	0,64	1,00	0,88	0,87	0,88	0,64	0,48	0,55	0,57
Коефіцієнт розвитку малого бізнесу	0,40	0,29	0,50	0,46	0,40	1,00	0,35	0,40	0,40	0,40

Таблиця 6. Інтегральний показник конкурентоспроможності галузей

Показник	Галузі за видами економічної діяльності									
	сільське господарство	промисловість	будівництво	торгівля	дальність готелів та ресторанів	дальність транспорту та зв'язку	операції з нерухомістю	освіта	охорона здоров'я	сфера культури
Інтегральний показник	1,20	1,50	1,24	1,32	0,93	0,12	1,08	1,18	1,27	1,11

соціально-економічного розвитку держави, показники, що характеризують конкурентоспроможність галузей (табл. 4), де жирним шрифтом виділені найкращі (максимальні) результати кожного із досліджуваних коефіцієнтів.

За основу нашої методики ми обрали методику рейтингового ранжування (метод відстаней). Після розрахунку локальних показників конкурентоспроможності галузі для обраної області визначається галузь — еталон з найкращими локальними показниками конкурентоспроможності. Далі проводимо стандартизацію зазначених показників для отримання більш правдивих результатів розрахунків (табл. 5). Метод стандартизації дозволяє усунути (елімінувати) можливий вплив відмінностей у складі сукупностей за якоюсь ознакою на величину порівнюваних інтенсивних показників. З цією метою сукупності за цією ознакою зрівнюються, що надалі дозволяє розрахувати стандартизовані показники.

На п'ятому етапі розраховуємо інтегральний показник оцінки конкурентоспроможності кожної окремої галузі на рівні регіону для створення мережових структур за формулою:

$$I_{\text{ІНТ}} = \sqrt{\sum_{j=1}^5 (1 - x_j^2)} \quad (6),$$

де x_j — стандартизований показник j -ї галузі.

Таким чином, інтегральний показник галузевої конкурентоспроможності буде мати наступні результати (табл. 6).

Після розрахунку інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності галузі на рівні регіону запропоновано кожній галузі привласнювати бал шкали [-1; 0; 1], що в подальшому визначить можливості утворення МСКТ галузі на основі як інтегральних показників конкурентоспроможності галузі, так і адаптації МСКТ на рівні регіону.

На основі графічного визначення результативного вектора одержуємо інтервали значень привабливості галузей для створення МСКТ:

$$\begin{aligned} I_{\text{ІНТ}} &\in (0,90; 1,0] \rightarrow (-1), \Rightarrow \text{галузь, що є несприятливою для створення МСКТ}; \\ I_{\text{ІНТ}} &\in (0,70; 0,90] \rightarrow 0, \Rightarrow \text{галузь, що є потенційно привабливою для створення МСКТ}; \\ I_{\text{ІНТ}} &\in [0; 0,70] \rightarrow 1, \Rightarrow \text{галузь, що є оптимальною для створення МСКТ}, \end{aligned} \quad (7),$$

де x_1 — найменша довжина вектора.

Відзначимо, що якщо галузь потрапляє в групу несприятливих, це свідчить про те, що кластеризація даної сфери недоцільна, оскільки може негативно вплинути на розвиток національної економіки.

Для групи потенційно привабливих галузей для створення МСКТ необхідна підтримка з боку влади. Група галузей, що є найбільш конкурентоспроможною (оптимальною) для розвитку МСКТ, характеризується тим, що сформувалися певні конкурентні переваги — стійкі зв'язки між підприємствами, успішно функціонуючі мережеві структури тощо. При цьому найбільш важливим є те, що майбутні МСКТ даної групи будуть позитивно впливати на основні показники соціально-економічного розвитку [6, с. 123—126; 7, с. 178].

На основі отриманих результатів графічним методом визначаються інтервали значень конкурентоспроможності галузі:

Таблиця 7. Матриця визначення перспективи формування мережових структур кластерного типу в межах національної економіки України на рівні регіону

Бальна оцінка конкурентоспроможності галузі обраної області для створення МСКТ	Бальна оцінка сприятливості розвитку МСКТ		
	-1	0	1
-1	НМСКТ	НМСКТ	НМСКТ
0	ПМСКТ	ПМСКТ	ПМСКТ
1	ПМСКТ	БМСКТ	БМСКТ

$$\begin{aligned} I_{\text{ІНТ}} &\in (0,90; 1,0] \rightarrow (-1), \Rightarrow \text{галузь, що є несприятливою для створення МСКТ}; \\ I_{\text{ІНТ}} &\in (0,70; 0,90] \rightarrow 0, \Rightarrow \text{галузь, що є потенційно привабливою для створення МСКТ}; \\ I_{\text{ІНТ}} &\in [0; 0,70] \rightarrow 1, \Rightarrow \text{галузь, що є оптимальною для створення МСКТ}. \end{aligned} \quad (8).$$

Таким чином, враховуючи існуючі обмеження, галузям присвоюють наступні бали:

- галузь транспорту та зв'язку і галузь готелів та ресторанів отримують 0 балів;
- решта галузей (сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівля, операції з нерухомістю, освіта, охорона здоров'я, сфера культури) отримують (-1) бал.

За результатами проведеного дослідження галузь транспорту та зв'язку і галузь готелів та ресторанів мають певний потенціал, який дозволяє вважати вказані галузі конкурентоспроможними і привабливими щодо утворення мережових структур кластерного типу, але потребують підтримки з боку влади та чіткого алгоритму дій відносно їх формування.

Хочемо наголосити, що за активної політики держави та органів місцевого самоврядування галузі, що отримали (-1) бал з часом можна буде віднести до потенційних або навіть оптимальних, оскільки вони надають вагомий внесок у розвиток національної та регіональної економіки.

На шостому етапі на основі співставлення бальних оцінок конкурентоспроможності галузі обраної області та сприятливості розвитку мережових структур кластерного типу визначаються можливості їх формування в національній економіці на регіональному рівні. Нами запропонована матриця, що дозволяє ідентифікувати можливості створення МСКТ на будь-якій території в межах національної економіки (табл. 7).

За результатами можливих поєднань підсумкової оцінки конкурентоспроможності галузі обраної області та сприятливості розвитку МСКТ визначено, що місцеві органи влади можуть отримати наступні результати: неперспективність формування МСКТ (НМСКТ), потенційно можливе формування МСКТ (ПМСКТ), бажане формування МСКТ (БМСКТ).

Отже, якщо досліджувані галузі потрапляють до групи НМСКТ, то створювати мережеві структури кластерного типу в цій галузі і за цих умов в даному регіоні недоцільно. До-

Таблиця 8. Матриця визначення перспективи формування мережових структур кластерного типу на регіональному рівні

Бальна оцінка конкурентоспроможності галузі для створення МСКТ на регіональному рівні	Бальна оцінка сприятливості розвитку МСКТ		
	–1	0	1
–1	Н _{МСКТ}	Н _{МСКТ}	Н _{МСКТ}
0	Н _{МСКТ}	Галузь транспорту та зв'язку Галузь готелів та ресторанів	Б _{МСКТ}
1	Н _{МСКТ}	Б _{МСКТ}	Б _{МСКТ}

Потенційно можливе створення МСКТ

цільним буде провести аналіз, що саме посприяло на отримання негативного результату і яким чином проблеми можуть бути усунути. Якщо галузі потрапляють до групи ПМСКТ, знову ж таки, потрібно проаналізувати, що стало першопричиною не зовсім ідеального варіанту дослідження. Тут може бути проблема як з боку регіону, так і безпосередньо в самій галузі.

У цій ситуації досить ефективним було б державне регулювання з боку владних структур на усіх рівнях. Якщо галузі потрапляють до групи БМСКТ, що є оптимальним результатом, то, як правило, МСКТ або вже існують в зазначених галузях, або їхнє формування можливе з мінімальним рівнем державного регулювання. На основі матриці визначення перспективи формування мережових структур кластерного типу на рівні регіону, на прикладі Одеської області отримуємо результати, які вказують на те, що тут галузь транспорту та зв'язку і галузь готелів та ресторанів володіють значним потенціалом для створення мережових структур кластерного типу (табл. 8).

Державне регулювання спрямоване на те, що за активної структурної політики держави потенційні галузі з часом можуть перейти до групи оптимальних (бажаних), а ті галузі, які на даний проміжок часу є неперспективними, можуть стати потенційними.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

У дослідженні, таким чином, виявлені існуючі відмінності між галузями на регіональному рівні національної економіки, у зв'язку з чим застосування запропонованої методики дозволяє не тільки відібрати привабливі для формування мережових структур галузі, але також виявити галузі, які з різних причин залишилися без значної державної підтримки. Крім того, зазначений підхід дозволяє виявити умови і фактори, що негативно впливають на можливість формування мережових структур кластерного типу, що в свою чергу дозволить підвищити ефективність управління та більш ефективно вирішувати стратегічні завдання національної економіки.

Література:

1. Федина Е. В. Развитие региона на основе формирования отраслевых кластеров (на примере Челябинской области): автореф. дис. канд. мед. наук: 08.00.05 / Е. В. Федина. — Челябинск, 2010. — 26 с.
2. Sala-i-Martin, X., J. Blanke, M. Drzeniek Hanouz, T. Geiger and I. Mia. "The Global Competitiveness Index 2009–2010: Contributing to Long-Term Prosperity amid the Global Economic Crisis". The Global Competitiveness

Report 2009—2010. World Economic Forum. 2009. — P. 3—47.

3. Семенов В.Ф. Регіональна економіка [Текст]: навч. посібник / В.Ф. Семенов, Т.О. Проценко. — К.: "МП Леся", 2009. — 708 с.

4. Дырдонова А.Н. Оценка эффективности кластерных образований в регионе / А. Н. Дырдонова // Экономика региона. — 2010. — № 4. — С. 83—88.

5. Калінько І.В. Сучасні організаційні аспекти формування підприємницьких мереж / І.В. Калінько, Л.С. Ладонько // Науковий вісник ЧДІЕУ. — 2011. — № 4 (12). — С. 125—132.

6. Білега О.В. Розвиток та принципи функціонування інноваційних промислових кластерів в економіці регіону та держави / О. В. Білега // Економіка і управління. — 2011. — № 5. — С. 123—126.

7. Кузьменко Р.В. О возможностях и необходимости формирования кластеров в экономике Украины / Р.В. Кузьменко // Сборник научных трудов преподавателей, аспирантов и студентов: сб. науч. тр. — Саратов: Научная книга, 2008. — С. 171—178.

References:

1. Fedyna, E. V. (2010), "Development of the region through the development of industrial clusters (for example, Chelyabinsk region)", Ph.D. thesis abstract, medical Sciences, Cheliabinsk, Russia.
 2. Sala-i-Martin, X., J. Blanke, M. Drzeniek Hanouz, T. Geiger, and Mia, I. (2009) "The Global Competitiveness Index 2009—2010: Contributing to Long-Term Prosperity amid the Global Economic Crisis", The Global Competitiveness Report 2009—2010, World Economic Forum, Davos, Switzerland, pp. 3—47.
 3. Semenov, V. F. and Protsenko, T. O. (2009), Regional'na ekonomika [Regional Economics], MP Lesia, Kyiv, Ukraine.
 4. Dyrdonova, A. N. (2010), "Evaluating the effectiveness of cluster formations in the region", Ekonomika rehlyona, vol. 4, pp. 83—88.
 5. Kalin'ko, I. V. and Ladon'ko, L. S. (2011), "Modern organizational aspects of business networks", Naukovyj visnyk ChDIEU, vol. 4 (12), pp. 125—132.
 6. Bileha, O. V. (2011), "Development and principles of innovative industrial clusters in the region's economy and the state", Ekonomika i upravlinnia, vol. 5, pp. 123—126.
 7. Kuz'menko, R.V. (2008), "On the possibility and necessity of forming clusters in the economy", Sbornyk nauchnykh trudov prepodavatelej, aspyrantov y studentov Saratov: Nauchnaia knyha, pp. 171—178.
- Стаття надійшла до редакції 17.09.2014 р.